

**NEMIS TILINI O'QITISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARNING O'RNINI:
ZAMONAVIY YONDASHUV VA METODLAR****Nurabullaeva Kamila Joldasbaevna****Nukus davlat pedagogika instituti doktoranti****nurabullaevakamila33@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.22040203>**

Bugungi kunda tillarni o'rganish muammosi juda muhim hisoblanadi. Chet tillariga ijtimoiy talab katta, ayniqsa, ilm-fan va texnika taraqqiyoti bilimlarning portlashiga hamda axborotning haddan tashqari ko'payishiga olib kelgan hozirgi davrda bu yanada yaqqol ko'zga tashlanmoqda. Chet tillari sayyoramiz aholisi o'rtasida axborot almashishning asosiy va eng samarali vositasi sifatida zarurdir.

Nemis tilini bilish har bir ma'lumotli inson, har bir yaxshi mutaxassis uchun mutlaqo zarurdir. Nemis tilini o'rganish oson ish emas. Bu ko'p vaqt va sabr-toqat talab qiladigan uzoq va sekin jarayondir. Kitoblarni asl nusxada o'qish, Nemis tilidagi kanallarni tinglash, Nemis tilida so'zlashuvchi odamlar bilan muloqot qilish juda katta yordam beradi. Chet tilini o'rganayotganda siz shu til sohiblarining madaniyati va tarixini ham o'rganasiz. Grammatik tarjima metodi, To'g'ridan-to'g'ri metod, Audio-lingval (eshitish-so'zlash) metodi va boshqalar mavjud. Grammatik tarjima metodining talabalarda kommunikativ kompetensiyani (muloqot qobiliyatini) shakllantira olmasligini hisobga olgan holda, til o'qitishning yangi usullari bilan tajribalar o'tkazila boshlandi. Asosan, o'qituvchilar chet tillarini ona tilini o'zlashtirish jarayoniga o'xshash tarzda o'rgatishga harakat qila boshladilar. U grammatik tarjima metodi qamrab ololmagan barcha sohalarni — ya'ni og'zaki muloqot, tildan erkinroq (tabiiy) foydalanish va o'rganilayotgan tilda fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan usullarni o'z ichiga oldi. Ba'zan tabiiy metod deb ham ataladigan To'g'ridan-to'g'ri metod o'quvchining ona tilidan foydalanishdan tiyiladigan va faqat o'rganilayotgan nishon tilni qo'llaydigan metoddir. Bu usul boshidanoq to'g'ri talaffuzga va o'rganilayotgan tilga katta urg'u beradi. U til o'qitishning har qanday an'anaviy maqsadlari hisobiga og'zaki nutq ko'nikmalarini o'rgatishni targ'ib qiladi. Audio-lingval metod ham juda ommabop hisoblanadi. Audio kassetalarning paydo bo'lishi va ommalashishi bilan, ushbu yondashuv til o'rganuvchiga magnitofon tasmalaridagi ona tili sohiblarining nutqini haqiqatda eshitish va ularga taqlid qilish imkonini beruvchi ilk yozuvlarni taqdim etdi; bular ko'pincha til laboratoriyalarida quloqchinlar bilan ishlatilar edi. Darslar ko'pincha yod olinishi va qayta aytib berilishi kerak bo'lgan namunaviy muloqot (dialog) bilan boshlanar edi.

Hozirgi vaqtda ta'lim sohasida axborot texnologiyalarining ahamiyati yaxshi ma'lum. Axborot texnologiyalari o'quv materiallariga tezkor kirish imkoniyati tufayli talabalar va o'qituvchilarga kurs materiallarini osongina o'rganishga yordam beradi. Onlayn kutubxonalar va lug'atlar yordamida fanlarni o'rganish talabalarning bilimlarni o'zlashtirishi va oshirishini osonlashtirdi. Maktablar, kollejlarda va universitetlar o'quv dasturlariga axborot texnologiyalarining kiritilishi ularga fanni yaxshi o'zlashtirish va asosiy tushunchalarni aniqlashtirib olishga yordam berdi. Ko'pgina ta'lim markazlarida onlayn baholash tizimi mavjudligi sababli, bu ota-onalar uchun farzandlarining ko'rsatkichlarini kuzatib borishda katta qulaylik (haqiqiy baraka) bo'ldi. Ota-onalar, shuningdek, farzandlarining darsga qatnashish (davomat) ko'rsatkichlari haqida ham ma'lumot olishlari mumkin.

Bugungi kunda noutbuklar, planshetlar va boshqa mobil qurilmalar ta'limda borgan sari muhim rol o'ynar ekan, axborot texnologiyalarini — ham alohida fan sifatida, ham boshqa fanlarning bir qismi sifatida tushunishni rivojlantirish tobora hayotiy zaruriyatga aylanib bormoqda. Axborotlashgan jamiyat ta'lim tizimi oldiga yangi talablar qo'ymoqda. So'nggi yillarda bilimlarning tezkor, samarali va global miqyosda almashinuvi ham milliy, ham xalqaro darajada hamkorlik va jamoaviy ish uchun yangi poydevor yaratdi. Jamiyat taraqqiyotida axborot texnologiyalari rolining ortib borayotgani axborotlashgan jamiyat muammolariga faol munosabat bildirishni talab qiladi. Axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridagi yutuqlar talabalarni har qanday fanda o'rganganlarini global ishchi kuchida o'z o'rinlarini topish uchun qo'llashga tayyorlashda muhim rol o'ynashi mumkin.

Bugungi kunda Nemis tili darslarida axborot texnologiyalaridan foydalanish ham juda muhim hisoblanadi. Bizning maqolamiz axborot texnologiyalari asosida sinfxonalarda Nemis tilini qanday o'rganish mumkinligi haqidadir.

Axborot texnologiyalari o'qituvchilarga yanada qiziqarli va interaktiv darslarni yaratish uchun multimedia, dasturiy ta'minot, ilovalar va qurilmalarning cheksiz tanlovini taqdim etadi. Ma'ruzaga asoslangan an'anaviy Nemis tili darsi ma'lum bir darajagacha samarali bo'lsa-da, har bir turdagi o'quvchini birdek rag'batlantira olmaydi. tili o'qituvchilari o'z darslariga yangicha yo'nalish (o'lcham) qo'shish orqali ko'proq talabalarni jalb qilish hamda yanada faol va baquvvat dars o'tish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Planshetlar, noutbuklar va proyektorlar kabi zamonaviy qurilmalar Nemis tili darslarida tobora ko'proq o'rin egallab bormoqda. Shu sababli, pedagoglar, talabalar va ota-onalar uchun bugungi kunda Nemis tilini o'rganishda axborot texnologiyalarining rolini tushunish yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Yangi texnologiya nafaqat alohida fan, balki o'rganish jarayonini boyitish va talabalarni tobora globallashtirib borayotgan ishchi kuchiga qo'shilishga tayyorlash uchun har qanday fanga tatbiq etilishi mumkin.

Axborot va kommunikatsiya texnologiyalari masofaviy ta'lim dasturlarini yaxshilash uchun eshiklarni ochib, ijtimoiy himoyalangan (sharoiti og'ir) hududlardagi insonlarga ham imtiyozli qatlamlar bilan bir xil ta'lim olish imkoniyatini beradi. Ushbu texnologiya mobil qurilma yoki noutbuk orqali deyarli har qanday joydan ma'lumot olish imkonini bergani sababli, kurslar yanada moslashuvchan bo'lishi mumkin. Bu esa vaqti tig'iz bo'lgan, ta'limni davom ettirishga imkoniyati yoki vaqti yo'q insonlar onlayn kurslarga yozilishlari va topshiriqlarni o'zlariga qulay vaqtda bajarishlari mumkinligini anglatadi.

Interaktiv audio va video Nemis tili darslarida telefon va kompyuter yordamida real vaqt rejimida muloqot qilish imkonini beradi.

Axborot texnologiyalari ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirdi. 1990-yillarning o'rtalariga kelib, ko'plab universitetlar darslarni masofadan turib o'tish uchun kompyuterlardan foydalanishni boshlagan edi. O'shandan beri ko'plab kattalar kollej va universitet diplomlarini (kreditlarini) olish uchun onlayn ta'limdan foydalanmoqdalar.

Multimedia taqdimot dasturlari ham pedagoglarga, ham o'quvchilarga ma'lumotlarni yangicha usullarda tashkil etish, taqdim etish va qabul qilish imkonini beradi. Masalan, Nemis tili darslarida kompyuter va proyektor yordamida mavzuga mos har xil taqdimotlar tayyorlanishi mumkin. Bundan tashqari, ilg'or multimedia dasturlari pedagoglarga talabaning bevosita ishtirokini talab qiladigan audio-vizual syujetli mavzularni (ta'limiy video o'yinlarni)

loyihalash imkonini beradi. Adobe Flash kabi sanoat standarti hisoblangan mahsulotlar dasturchilarga bunday ilovalarni yaratishda yordam beradi.

Multimedia ilovalari va interaktiv dasturlar kabi axborot texnologiyalaridagi yutuqlar tufayli o'qituvchilar har qanday fanda savodxonlikni va tushunish darajasini oshirishlari mumkin.

Talabalarni bevosita jalb qiladigan audio va video komponentlarga ega darslar, an'anaviy ma'ruza usullariga qaraganda, ko'proq turdagi o'quvchilarga yetib boradi hamda ko'proq talabalarni darsda qatnashishga undaydi va ularning tushunish darajasini oshiradi. Yangi texnologiyalar, shuningdek, yordamchi dasturlar va qurilmalar tufayli imkoniyati cheklangan yoki ijtimoiy himoyalangan talabalarga ilgari qatnasha olmagan fanlarida ishtirok etishlariga yordam beradi.

Hujjatlarni turli joylardan turib birgalikda tahrirlash imkoniyati ta'limda axborot texnologiyalarining yana bir afzalligidir. Masalan, uy vazifalarini saqlash uchun bulutli texnologiyalardan foydalanadigan talabalar va pedagoglar topshiriqda bir nechta muharrir va ishtirokchilar qatnashishi uchun hujjatning ruxsat sozlamalarini o'zgartirishlari mumkin. Bu pedagoglarga birgalikda ishlaydigan talabalar jamoasi uchun topshiriqlar loyihalash imkonini beradi va shu orqali ularni kelajakdagi ish joyiga tayyorlaydigan jamoaviy ish ruhini shakllantiradi.

Hozirgi vaqtda axborot texnologiyalari guruhlarda yoki jamoalarda o'qishni ham, o'qitishni ham osonlashtirdi. Onlayn Nemis tili darslarida biz istalgan vazifani bajarish uchun birgalikda birlasha olamiz. U yerda turli dasturlar, o'yinlar mavjud bo'lib, ular Nemis tilini o'rganishga yordam beradi. Samarali pochta tizimlari, telefonlar (statsionar va mobil) hamda kompyuter texnologiyalariga asoslangan turli xil yozib olish va qayta tinglash tizimlari — ularning barchasi yangi ming yillikda ta'limiy eshittirishlarda o'z o'rniga ega. Internet va uning veb-saytlari hozirda rivojlangan mamlakatlardagi ko'plab talabalarga va boshqa joylardagi ta'lim elitalariga yaxshi tanish, biroq yashash uchun eng asosiy vositalardan ham mahrum bo'lgan juda ko'p boshqa insonlar uchun u hali ham kam ahamiyatga ega bo'lib qolmoqda.

Tugmani bir marta bosish yoki sichqonchani siljitish orqali ota-onalarga ma'lumot taqdim etish — ularga farzandlari ta'limida faol ishtirok etishlariga yordam berishning bir usulidir. Hozirda ko'plab maktablarda onlayn baholash tizimlari mavjud bo'lib, ota-onalar o'zlariga qulay vaqtda baholar, davomat va intizomga oid ma'lumotlarni onlayn tarzda ko'rishlari mumkin. Agar o'quvchi vazifalarni o'z vaqtida topshirishda qiynalayotgan bo'lsa, ota-onalar onlayn jurnal orqali uning rivojlanishini kuzatib borishlari va ishini o'z vaqtida yakunlashga undashlari mumkin. Axborot texnologiyalari ota-onalar uchun ma'lumot olish yo'lini taqdim etadi, bu esa muammolarga darhol chora ko'rish imkonini beradi. Talabalar imtihonlarni kompyuter orqali topshirishlari mumkin. Bundan tashqari, ular internet orqali o'z natijalarini (ballarini) tekshirishlari ham mumkin.

Ta'limda texnologiyadan foydalanish o'qituvchilar uchun ham katta foyda keltirishi mumkin. Elektron pochta yoki xabarlar doskasi orqali bo'lsin, o'qituvchilar endilikda umumiy rejalashtirish vaqtini belgilamasdan turib, barcha talabalar uchun yanada mazmunli va qiziqarli mashg'ulotlar yaratish yo'lida birgalikda ishlash imkoniyatiga egadirlar. O'qituvchilar dars jadvallari, topshiriq talablari va hatto talabalar hamda ota-onalar foydalanishi uchun namunalarni joylashtirishda veb-saytlardan foydalanishlari mumkin. Bundan tashqari,

o'qituvchilar biror ota-ona bilan bog'lanishlari kerak bo'lganda, aloqa ma'lumotlarini maktabning texnologik tizimlari orqali osongina topish mumkin. Ota-onaning telefon raqami yoki elektron pochta to'la ma'noda bir marta bosish masofasida joylashgan bo'lib, bitta raqamni topish uchun qog'ozbozlikka to'la fayllarni titkilaydigan kunlar ortda qoldi.

Xulosa qilib aytgandek, axborot texnologiyalari XXI asr ta'limining uzviy qismidir. Sinfxonada to'g'ri foydalanilganda, texnologiya talabalarga bundan 20 yil oldingi talabalar faqat orzu qilishi mumkin bo'lgan vaziyatlar va sharoitlarni his qilish imkonini beradi. Texnologiya orqali kitoblar va raqamlar to'satdan jonlanishi va real dunyoga tatbiq etilishi mumkin. Bundan tashqari, axborot texnologiyalari o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi o'zaro muloqot uchun yanada kengroq yo'l ochadi. Nemis tili darslarida har xil videolar, mashqlar, o'yinlar va tinglash mashg'ulotlarini bajarish mumkin. Axborot texnologiyalari Nemis tilini o'rganishni kengroq doiradagi o'quvchilar uchun ham ochiq qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Bekmuratova U. B. "chet tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish" mavzusida konspekt. Toshkent – 2012
2. Ishmuhammedov R., Yo'ldosheva M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogic texnologiyalar. Toshkent – 2017.
3. Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi (darslik). – T. : "Barkamol fayz media", 2018
4. Qorayev S.B., Tirkashev N.I. Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'limning asosiy jihatlari."Academic Research in Educational Sciences", Volume 3/ISSUE 1/2022